

The effect of innovative teaching method on creativity and academic achievement in social teaching lessen

Hadi Darzi Ramandi, Alireza Assareh, Jamshid Jarareh

¹M.A. Curriculum Planning, Department of Educational Science, University of Shahid Rajaei Teacher training, Tehran, Iran

^{2,3}Assistant Professor, Educational Sciences Department, University of Shahid Rajaei teacher training, Tehran Iran

Abstract

The purpose of this paper is to study the impact of innovative teaching method on creativity and academic achievement in social teaching lesson considering the boy students of second grade of junior high school in Buin Zahra during the academic year of 90-91. To do so both test and control groups are needed. Therefore, focusing on control group, a semi-experimental method with pre-test and post-test is used. The study sample included 42 boy students of second grade of junior high school (22 students for test group and 20 for the control). Then, two classes for the sample size was chosen; in that, students randomly were selected for control (n = 20) and test (n = 22) groups during the time of social teaching classes. The pre-test of creativity and academic achievement was administered for both groups. Then innovative method in 12 sessions (each 45 min) was applied for test group. then, creativity and academic achievement post-test was taken for two groups. In order to analyze the data, descriptive statistic method (mean, standard deviation) was used and in inferential part the covariance analysis of variance was applied. The results are as follow:

Innovative teaching method has caused to increase the creativity of students. Innovative teaching method is making a positive impact on the academic achievement of students. Innovative teaching method has caused to increase creativity's components of students (fluency, originality, flexibility and elaboration).

Keywords: Innovative, academic achievement, social teaching, teaching method, creativity

تأثیر تدریس به روش بدیعه پردازی بر افزایش خلاقیت و پیشرفت تحصیلی درس تعلیمات اجتماعی

هادی درزی رامندی، علیرضا عصاره^{*}، جمشید جراره

^۱کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی، گروه آموزش علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران

^{۲,۳}استادیار گروه آموزش علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شهید رجایی، تهران، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر روش تدریس بدیعه پردازی بر افزایش خلاقیت و پیشرفت تحصیلی درس تعلیمات اجتماعی دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی شهر بویین زهرا ۹۰ - ۹۱ است. از آن جایی که در این مقاله، تأثیر روش تدریس بدیعه پردازی در خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفته است، برای پاسخ به این سؤال نیاز به دو گروه آزمایش و گواه داریم. لذا از روش شبه تجربی از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه استفاده شده است. نمونه این پژوهش شامل ۴۲ نفر دانش‌آموز پسر سال دوم راهنمایی (۲۲ نفر گروه آزمایش و ۲۰ نفر گروه گواه) بود که از بین مدارس راهنمایی شهرستان بویین زهرا یک مدرسه انتخاب شدند. سپس ۲ کلاس برای حجم نمونه انتخاب شد. که دانش‌آموزان آن به صورت تصادفی در ۲ کلاس گواه (۲۰ نفر) و آزمایش (۲۲ نفر) در ساعات تدریس تعلیمات اجتماعی جای داده شدند. از دو گروه پیش‌آزمون خلاقیت و پیشرفت تحصیلی اجرا گردید. گروه آزمایش به طور جداگانه ۱۲ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای روش تدریس بدیعه پردازی دریافت کردند و پس از طی این دوره آموزشی از دو گروه پس‌آزمون خلاقیت و پیشرفت تحصیلی گرفته شد. به منظور تجزیه تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و در بخش استنباطی از تحلیل کواریانس استفاده شد که نتایج آن به شرح زیر است. روش بدیعه پردازی باعث افزایش خلاقیت دانش‌آموزان شده است.

روش بدیعه پردازی بر میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس تعلیمات اجتماعی تأثیر مثبت دارد. روش بدیعه پردازی باعث افزایش میزان مؤلفه‌های خلاقیت (سیالی، ابتکار، بسط و انعطاف پذیری) دانش‌آموزان شده است.

واژگان کلیدی: بدیعه پردازی، پیشرفت تحصیلی، تعلیمات اجتماعی، روش تدریس، خلاقیت

* نویسنده مسؤول: علیرضا عصاره alireza_assareh@yahoo.com

مقدمه

کارآمد و مناسب را به خوبی ایفا کنند (Social studies curriculum guide, 2004).

لازمه زندگی اجتماعی، کسب دانش‌هایی در ارتباط با خانواده، گروه‌ها و نهادهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، خدماتی، دینی و فرهنگی است. آگاهی از تکالیف و وظایف شهروندی، کسب مهارت در برقراری ارتباط با افراد و گروه‌ها، داشتن اعتماد به نفس، توانایی در تصمیم‌گیری، نقادی و تجزیه و تحلیل مسائل اجتماعی، از دیگر مقاصد برنامه تعلیمات اجتماعی است (Features of social education book, 2004).

تعلیمات اجتماعی یک ماده درسی است که هدف آن انتقال دانش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌هایی به فرد است که او را برای زندگی در جامعه آماد می‌کند. لازمه زندگی اجتماعی، کسب دانش‌هایی در ارتباط با خانواده، گروه‌ها و نهادهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، خدماتی، دینی و فرهنگی است. آگاهی از تکالیف و وظایف شهروندی، کسب مهارت در برقراری ارتباط با افراد و گروه‌ها، داشتن اعتماد به نفس، توانایی در تصمیم‌گیری، نقادی و تجزیه و تحلیل مسائل اجتماعی، از دیگر مقاصد برنامه تعلیمات اجتماعی است (Social studies curriculum guide, 2004).

بدین ترتیب، روشن می‌شود که وظیفه اجتماعی کردن افراد یکی از کارکردها و از اهداف مهم آموزش و پرورش به ویژه در دوره متوسطه است. اهداف آموزش و پرورش معمولاً به صورت مقاصد آرمانی نهادهای پرورشی جامعه و به وسیله برنامه ریزان در سطح وزارت آموزش و پرورش تعیین می‌شوند. این غایت‌ها غالباً خط مشی فلسفی مورد نیاز برای تعیین هدف‌های اختصاصی آموزشی و ریز مواد درسی را به دست می‌دهند (Saif, 1994). معلمان در کلاس‌های درس به جهت ایجاد این تغییر رفتار، از روش‌های تدریس گوناگونی بهره می‌گیرند. روش‌های تدریس تعیین کننده ماهیت فعالیت معلم و شاگرد در رسیدن به اهداف آموزشی هستند (kordnoghabi, 2007). تدریس عبارت است از تعامل یا رفتار متقابل معلم و شاگرد براساس طرح منظم /هدف‌دار معلم برای ایجاد تغییر رفتار در شاگرد (Shabani, 2003).

تمدن بشر، مرهون اندیشه خلاق وی بوده است و دوام آن نیز بدون بهره‌گیری از خلاقیت غیر ممکن خواهد بود و این عالی‌ترین عملکرد ذهن انسان به شمار می‌رود. در وضعیت کنونی، خلاقیت نه یک ضرورت بلکه شرطی برای بقاست. بنابراین لازم است تا نظام آموزشی بر تربیت و پرورش افرادی تأکید کند که به حل خلاق مسائل پیش بینی ناپذیر قادر باشند (Torrence, 1994).

حسینی معتقد است که هدف اصلی و دغدغه اساسی نظام تعلیم و تربیت، پرورش خلاقیت و آموزش‌های خلاق به فراگیران است و گام نخست در انجام این مهم، شناسایی مبانی خلاقیت و استفاده کاربردی آن است (Hosseini, 2003).

برای خلاقیت تعاریف گوناگونی شده است، آزوبل (Azobel) در این زمینه می‌گوید: «خلاقیت یکی از مبهم‌ترین و مغشوش‌ترین اصطلاحات در روان‌شناسی و تعلیم و تربیت امروز است. این ابهام به دلیل انتزاعی بودن این مفهوم است و به معنی پیچیدگی جریان خلاقیت نیست؛ چرا که خلاقیت را می‌توان به راحتی در زندگی روزانه حس کرد و آنرا لمس نمود (Aghaei, 2006).

خلاقیت انجام دادن کاری نو است که از سوی گروه‌ها یا افرادی مورد توجه قرار می‌گیرد، یا آن که برای برآوردن نیازی استفاده می‌شود (Aqazadeh, 2009).

روبینز (Robbins, 1991) خلاقیت را این‌گونه تعریف کرده است:

خلاقیت، همان توانایی ترکیب ایده‌ها در یک روش منحصر به فرد و یا ایجاد پیوستگی بین ایده‌ها است.

از آن جایی که امروزه تربیت اجتماعی و آماده ساختن افراد برای زندگی اجتماعی به یکی از مهم‌ترین نیازهای تعلیم و تربیت مبدل شده است، برنامه درسی مطالعات اجتماعی به دلیل ویژگی‌ها و ماهیت آن، جایگاه خاص و مهمی در میان برنامه‌های درسی، از منظر تربیت اجتماعی و آموزش مهارت‌ها و صلاحیت‌های مورد نیاز اجتماعی دارد و تلاش می‌شود این حوزه یادگیری از طریق انتقال و پرورش دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های مورد نیاز، افراد را به گونه‌ای تربیت کند تا بتوانند در جامعه، نقش

روش پژوهش

جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان پسر سال دوم راهنمایی شهرستان بویین زهرا است که در سال تحصیلی ۹۱ - ۹۰ مشغول به تحصیل بودند.

نمونه این پژوهش شامل ۴۲ نفر دانش‌آموز پسر سال دوم راهنمایی (۲۲ نفر گروه آزمایش و ۲۰ نفر گروه گواه) بود که با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. از بین مدارس راهنمایی شهرستان بویین زهرا یک مدرسه، سپس ۲ کلاس برای حجم نمونه انتخاب شد. مجموع دانش‌آموزان دو کلاس ۴۳ نفر (یک کلاس ۲۱ و دیگری ۲۲ نفر) بود که به صورت تصادفی در ۲ کلاس گواه (۲۱ نفر) و آزمایش (۲۲ نفر) در ساعات تدریس تعلیمات اجتماعی جای داده شدند که یک نفر از دانش‌آموزان گروه گواه قبل از اجرای پیش‌آزمون به علت ترک تحصیل از گروه گواه حذف شد.

در این پژوهش، متغیر مستقل «روش تدریس بدیعه پردازی» و متغیرهای وابسته «خلاقیت» و «پیشرفت تحصیلی» است.

برای سنجش خلاقیت دانش‌آموزان، از پرسشنامه خلاقیت عابدی و برای اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس تعلیمات اجتماعی از آزمون محقق ساخته تعلیمات اجتماعی استفاده شد.

از آن جایی که در این تحقیق پژوهشگر درصد بررسی تأثیر روش تدریس بدیعه پردازی بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است و برای پاسخ به این سوال نیاز به دو گروه آزمایش و گواه است، لذا از روش شبه تجربی از نوع پیش‌آزمون پس‌آزمون با گروه گواه استفاده شده است، در آخرین مرحله نمونه‌گیری، به طور تصادفی یک کلاس در گروه آزمایش و کلاس دیگر در گروه گواه قرار گرفتند.

در این پژوهش، ابتدا با اساتید راهنما و مشاور پیرامون موضوع مشورت و پس از موافقت آنها و مطالعه منابع مختلف، اعم از پایان‌نامه‌ها، مقالات، و کتاب‌ها در رابطه با موضوع، و همچنین مشاوره با صاحب نظران و اساتید مجرب در این زمینه، در ادامه مباحث مورد نظر از درس تعلیمات اجتماعی برای ارائه به روش بدیعه پردازی انتخاب و الگوی تدریس آن طراحی شد. از آن جایی که پژوهش در بهمن ماه سال ۹۰ و در حالی که یک ترم از سال تحصیلی گذشته

روش تدریس یکی از مهمترین عناصری است که در تحقق هدف‌های آموزشی نقش مؤثری دارد. به نظر می‌رسد که در آموزش سنتی به یادگیری عمیق و معناداری که بتواند منجر به رشد شخصیت دانش‌آموز شود و او را در حل مشکل یاری دهد کمتر توجه می‌شد و با آموزش سطحی هدف اصلی آموزش و پرورش که همان یادگیری عمیق و اثر بخش است، تحقق نمی‌یافت (Adibnia, 2013).

یانگ و چنگ (Yang & Cheng, 2009) معتقدند که معلم می‌تواند با ایجاد موقعیت‌های پویا و با استفاده از شیوه‌های آموزشی خلاق زمینه ظهور خلاقیت دانش‌آموزان را فراهم کند، استفاده معلمان از روش‌های خلاق تدریس منجر به رغبت بیشتر دانش‌آموزان به کلاس درس و در نتیجه پیشرفت تحصیلی خواهد شد.

یکی از این شیوه‌های خلاق تدریس، روش تدریس بدیعه پردازی (Synectics teaching method) است. بدیعه پردازی سومین نماینده خانواده الگوی پردازش اطلاعات است و به عنوان یک الگوی یادگیری به تدریس تفکر استعاره‌ای مبادرت کرده، شاگردان را به ابداع مطالب جدید و خلاق ترغیب می‌کند (Joyce, 2009).

این الگو که به وسیله ویلیام گوردون (Gordon, 1961) و دستیاران وی طراحی شده، شیوه‌ای لذت بخش برای پرورش تفکر خلاق است (Joyce, 2009).

از آن جایی که محقق به عنوان معلم، به تدریس دانش‌آموزان مشغول بوده، به تجربه بر این امر واقف است که در مدارس، دروس از جمله درس تعلیمات اجتماعی به شیوه سنتی ارائه می‌شود و در نتیجه دانش‌آموزان منفعل بوده، تعامل اندکی وجود دارد و روح خلاقیت و استقلال دانش‌آموزان تقویت نمی‌شود و در درس تعلیمات اجتماعی (با توجه به این که افراد را برای زندگی اجتماعی آماده می‌کند و لازم است که افراد به صورت فعال و عملی با مسائل روزمره درگیر شوند)، به خوبی پیشرفت نمی‌کنند.

بنابراین در این مقاله، مسأله اساسی این است که روش تدریس بدیعه پردازی که امروزه به عنوان یکی از روش‌های فعال معرفی شده است، در افزایش خلاقیت و پیشرفت تحصیلی درس تعلیمات اجتماعی دانش‌آموزان در مقایسه با روش‌های سنتی، تأثیر بیشتری دارد.

۶ درس اول تعلیمات اجتماعی)، برای هر دو گروه در شرایط یکسان و به صورت هم‌زمان اجرا گردید. پس از آموزش‌های لازم به دبیر تعلیمات اجتماعی و همچنین بعد از اجرای پیش‌آزمون، دانش‌آموزان گروه آزمایش از بهمن ماه سال تحصیلی ۹۱ - ۹۰ به مدت ۳ ماه و در طی ۱۲ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای (هفته‌ای یک جلسه) روش بدیعه پردازی را دریافت نمودند. معلم، در طی این دوره، ۶ درس تعلیمات اجتماعی را به شیوه بدیعه پردازی به دانش‌آموزان ارائه می‌داد.

اجرای پس‌آزمون برای گروه آزمایش و گروه گواه پس از پایان آخرین جلسه تدریس به روش بدیعه پردازی، پس از آزمون‌های خلاقیت و آزمون معلم ساخته، همچون پیش‌آزمون در شرایط یکسان و هم‌زمان در اردیبهشت ماه سال ۹۱ برگزار گردید. به منظور تجزیه تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و در بخش استنباطی از تحلیل کواریانس استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

پیش از ارائه یافته‌های پژوهش، دو آزمون باکس و لوین، همگنی واریانس‌ها را نشان می‌دهند. جدول شماره ۳، آزمون همگنی واریانس‌ها را نشان می‌دهد، این آزمون بیشتر در مواقعی رد می‌شود که در آن جامعه آماری غیر نرمال باشد، در این پژوهش چون داده‌ها نرمال هستند و با توجه به $p = 0/521$ و سطح معناداری بیشتر از $0/05$ است، واریانس‌ها با هم برابر بوده، همگنی واریانس‌ها پذیرفته می‌شود. قبل از ارائه نتایج F با آزمون لوین نیز پیش فرض همگون بودن واریانس‌ها را اثبات می‌کنیم.

بود، شروع شد؛ محتوای ۶ درس آخر کتاب تعلیمات اجتماعی سال دوم راهنمایی برای تدریس انتخاب شد. جامعه آماری، مدارس راهنمایی شهر بویین زهرا که فرایند یاددهی - یادگیری درس تعلیمات اجتماعی در آن اتفاق می‌افتد، تعریف شد. یک مدرسه به عنوان نمونه و سپس ۲ کلاس برای حجم نمونه انتخاب گردید که مجموع دانش‌آموزان آن دو کلاس به صورت تصادفی در ۲ کلاس گواه (برای روش تدریس سنتی) و آزمایش (برای روش تدریس بدیعه پردازی) جای داده شدند. پس از مشخص شدن دو گروه، پیش‌آزمونی از پرسشنامه خلاقیت عابدی (سیالی، ابتکار، انعطاف، بسط) و پیشرفت تحصیلی به عمل آمد. که دو گروه تقریباً نتایج یکسانی داشتند. سپس متغیر آزمایشی تحقیق (روش تدریس بدیعه پردازی) در ۱۲ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای اجرا شد. پس از اتمام جلسه‌های آموزشی و با گذشت یک هفته از آخرین جلسه آموزش، پس از آزمون خلاقیت و پیشرفت تحصیلی اجرا گردید و نتایج پس از آزمون دانش‌آموزان دو گروه آزمایش و گواه با هم مقایسه شدند.

درس مورد نظر کتاب تعلیمات اجتماعی دوم راهنمایی در ۱۲ جلسه آموزشی تدریس شده است. به این صورت که هر درس در ۲ جلسه تدریس شده است، در جلسه اول آموزشی درس مربوط به روش بدیعه پردازی در گروه آزمایش و به روش سنتی در گروه گواه آموزش داده شد و در جلسه دوم دانش‌آموزان فعالیت‌ها و پرسش‌های کتاب خود را در گروه‌های کلاسی انجام داده‌اند و ارزشیابی از دانش‌آموزان از درس قبلی صورت می‌گرفت. پس از انتخاب نمونه، پرسشنامه خلاقیت عابدی و آزمون معلم ساخته درس تعلیمات اجتماعی (پیش‌آزمون

جدول ۱ - طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون (Bazargan, 2006)

گروه‌های مورد مطالعه	تعداد انتخاب	پیش‌آزمون	متغیر مستقل	پس‌آزمون
گروه آزمایش	R _{۲۲}	T _۱	X	T _۲
گروه گواه	R _{۲۰}	T _۱	-	T _۲

چون احتمال شاخص لوین برای دو آزمون انجام شده بالاتر از ۰/۰۵ است، می‌توان گفت که نمونه تحقیق دارای همگونی واریانس است. پس می‌توان نتایج آزمون تحلیل واریانس را معتبر دانست.

فرضیه ۱: روش تدریس بدیعه پردازي درخلاقیت دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی نسبت به روش تدریس سنتی تأثیر بیشتری دارد.

جدول ۲ - محتوای تدریس شده در این پژوهش

شماره درس	عنوان درس
درس ۷	چرا قوانین و مقررات رازعایت می‌کنیم؟
درس ۸	راهنمایی و رانندگی در زندگی ما چه نقشی دارد؟
درس ۹	چرا با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنیم؟
درس ۱۰	پست در زندگی ما چه نقشی دارد؟
درس ۱۱	چرا با یک دیگر همدلی می‌کنیم؟
درس ۱۲	چه راه‌هایی برای همدلی با دیگران وجود دارد؟

جدول ۳ - آزمون همگنی واریانس‌ها

آزمون باکس	
Box's M	۲/۳۸۸
F	۰/۷۵۳
df1	۳
df2	۴۲۰۲۱۹/۲۴
Sig	۰/۵۲۱

جدول ۴ - آزمون همگنی واریانس‌ها، تست لوین

	F	df1	df2	Sig.
خلاقیت	۰/۲۸۱	۱	۴۰	۰/۵۹۹
تعلیمات اجتماعی	۳/۳۵۸	۱	۴۰	۰/۰۷۴

تأثیر تدریس به روش بدیعه پردازی بر افزایش ... / ۷۳

دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه، تحلیل کوواریانس اجرا شد، جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که اثر روش تدریس در میزان پیشرفت دانش‌آموزان صفر یعنی تساوی بین میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه رد می‌شود و فرضیه مذکور تایید می‌شود و گفته می‌شود که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، بیشتر است.

فرضیه ۳: روش تدریس بدیعه پردازی در افزایش میزان سیالی دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی نسبت به روش‌های سنتی تأثیر بیشتری دارد.

برای تعیین اثر روش تدریس در خلاقیت دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه، تحلیل کوواریانس اجرا شد، جدول شماره ۵ اثر روش تدریس در خلاقیت را نشان می‌دهد، با توجه به این که $F(39,1) = 402/515, P=0/000, P < 0/05$ است، فرضیه مذکور تأیید شده است و خلاقیت دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، بیشتر است.

فرضیه ۲: روش تدریس بدیعه پردازی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی در درس تعلیمات اجتماعی نسبت به روش تدریس سنتی تأثیر بیشتری دارد.

برای تعیین اثر روش تدریس در میزان پیشرفت

جدول ۵ - نتایج تحلیل کوواریانس خلاقیت در گروه آزمایش و گواه

منبع	مجموع مربعات مرتبه ۳	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معناداری	ضریب اتا
مقدار ثابت	۶۸۶/۳۱۹	۱	۶۸۶/۳۱۹	۳۵/۵۳۴	۰/۰۰۰	۰/۴۷۷
پیش‌آزمون خلاقیت	۳۶۸۷/۴۵۱	۱	۳۶۸۷/۴۵۱	۱۹۰/۹۱۹	۰/۰۰۰	۰/۸۳۰
روش تدریس	۷۷۷۴/۲۴۶	۱	۷۷۷۴/۲۴۶	۴۰۲/۵۱۵	۰/۰۰۰	۰/۹۱۲
خطا	۷۵۳/۲۵۴	۳۹	۱۹/۳۱۴			
کل	۷۵۲۷۶۲/۰۰۰	۴۲				

جدول ۶ - نتایج تحلیل کوواریانس پیشرفت تحصیلی در گروه آزمایش و گواه

منبع	مجموع مربعات مرتبه ۳	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معناداری	ضریب اتا
مقدار ثابت	۱۳۵/۰۵۱	۱	۱۳۵/۰۵۱	۴۱/۶۷۹	۰/۰۰۰	۰/۵۱۷
پیش‌آزمون پیشرفت تحصیلی	۳۷۸/۵۲۱	۱	۳۷۸/۵۲۱	۱۱۶/۸۱	۰/۰۰۰	۰/۷۵۰
روش تدریس	۱۱۲/۷۱۰	۱	۱۱۲/۷۱۰	۳۴/۷۸۴	۰/۰۰۰	۰/۴۷۱
خطا	۱۲۶/۳۷۰	۳۹	۳/۲۴۰			
کل	۸۸۱۲/۰۰۰	۴۲				

برای تعیین اثر روش تدریس بر میزان ابتکار دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه، تحلیل کوواریانس اجرا شد، جدول شماره ۸، اثر روش تدریس بر ابتکار را نشان می‌دهد، با توجه به این که $F(39,1) = 58/968, P=0/000, P < 0/05$ است، ابتکار دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، بیشتر است.

فرضیه ۵: روش تدریس بدیعه پردازی در افزایش میزان انعطاف‌پذیری دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی نسبت به روش‌های سنتی تأثیر بیشتری دارد.

برای تعیین اثر روش تدریس بر میزان سیال بودن دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه، تحلیل کوواریانس اجرا شد. جدول شماره ۷، اثر روش تدریس بر سیال بودن را نشان می‌دهد، با توجه به این که $F(39,1) = 131/019, P=0/000, P < 0/05$ است، میزان سیال بودن دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، بیشتر است.

فرضیه ۴: روش تدریس بدیعه پردازی در افزایش میزان ابتکار دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی نسبت به روش‌های سنتی تأثیر بیشتری دارد.

جدول ۷ - نتایج تحلیل کوواریانس مؤلفه سیالی در گروه آزمایش و گواه

منبع	مجموع مربعات مرتبه ۳	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معناداری	ضریب اتا
مقدار ثابت	۲۸۹/۹۷۶	۱	۲۸۹/۹۷۶	۲۹/۴۹۹	۰/۰۰۰	۰/۴۳۱
پیش‌آزمون سیالی	۳۱۲/۳۸۱	۱	۳۱۲/۳۸۱	۳۱/۷۷۸	۰/۰۰۰	۰/۴۴۹
روش تدریس	۱۲۸۷/۹۱۸	۱	۱۲۸۷/۹۱۸	۱۰۱۹ ۱۳۱	۰/۰۰۰	۰/۷۷۱
خطا	۳۸۳/۳۶۹	۳۹	۹/۸۳۰			
کل	۱۰۶۴۰۷	۴۲				

جدول ۸ - نتایج تحلیل کوواریانس مؤلفه ابتکار در گروه آزمایش و گواه

منبع	مجموع مربعات مرتبه ۳	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معناداری	ضریب اتا
مقدار ثابت	۳۵۹/۹۹۱	۱	۳۵۹/۹۹۱	۷۶/۸۸۴	۰/۰۰۰	۰/۶۶
پیش‌آزمون ابتکار	۶۱/۴۳۲	۱	۶۱/۴۳۲	۱۳/۱۲۰	۰/۰۰۱	۰/۲۵
روش تدریس	۲۷۶/۱۰۶	۱	۲۷۶/۱۰۶	۵۸/۹۶۸	۰/۰۰۰	۰/۶۰۲
خطا	۱۸۲/۶۰۹	۳۹	۴/۶۸۲			
کل	۲۶۷۷۱/۰۰	۴۲				

تأثیر تدریس به روش بدیعه پردازی بر افزایش ... / ۷۵

بسط دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی نسبت به روش‌های سنتی تأثیر بیشتری دارد.

برای تعیین اثر روش تدریس بر میزان بسط دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه، تحلیل کوواریانس اجرا شد. جدول شماره ۱۰، اثر روش تدریس بر میزان بسط دانش‌آموزان نشان می‌دهد، با توجه به این که $F(39,1) = 55/790, P=0/000, P < 0/05$ است، بسط دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، بیشتر است.

برای تعیین اثر روش تدریس بر میزان انعطاف پذیری دانش‌آموزان گروه آزمایش و گواه، تحلیل کوواریانس اجرا شد. جدول شماره ۹، اثر روش تدریس بر انعطاف پذیری نشان می‌دهد، با توجه به این که $F(39,1) = 53/77, P=0/000, P > 0/05$ است، انعطاف پذیری دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، بیشتر است.

فرضیه ۶: روش تدریس بدیعه پردازی در افزایش میزان

جدول ۹ - نتایج تحلیل کوواریانس مؤلفه انعطاف پذیری در گروه آزمایش و گواه

منبع	مجموع مربعات مرتبه ۳	درجه آزادی	مجموع مجذورات	F	سطح معناداری	ضریب اتا
مقدار ثابت	۲۳۲/۹۸۰	۱	۲۳۲/۹۸۰	۳۶/۰۷۲	۰/۰۰۰	۰/۴۸۱
پیش‌آزمون انعطاف پذیری	۱۸۱/۴۰۲	۱	۱۸۱/۴۰۲	۲۸/۰۸۷	۰/۰۰۰	۰/۴۱۹
روش تدریس	۳۴۷/۳۴۰	۱	۳۴۷/۳۴۰	۵۳/۷۷۹	۰/۰۰۰	۰/۵۸۰
خطا	۲۵۱/۸۸۹	۳۹	۶/۴۵			
کل	۴۶۰/۱۴/۰	۴۲				

جدول ۱۰ - نتایج تحلیل کوواریانس مؤلفه بسط در گروه آزمایش و گواه

منبع	مجموع مربعات مرتبه ۳	درجه آزادی	مجموع مربعات	F	سطح معناداری	ضریب اتا
مقدار ثابت	۱۴۵/۰۸۷	۱	۱۴۵/۰۸۷	۲۴/۷۴۲	۰/۰۰۰	۰/۳۸۸
پیش‌آزمون بسط	۱۰۹/۸۲۷	۱	۱۰۹/۸۲۷	۶۵/۱۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۲۴
روش تدریس	۳۲۷/۱۵۴	۱	۳۲۷/۱۵۴	۵۵/۷۹۰	۰/۰۰۰	۰/۵۸۹
خطا	۲۲۸/۶۹۶	۳۹	۵/۸۶۴			
کل	۲۷۰۹۸/۰۰۰	۴۲				

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با بهره‌گیری از یافته‌ها و نظرات پژوهشگران پیرامون بررسی تأثیر روش تدریس بدیعه پردازی بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی درس تعلیمات اجتماعی، روی تعدادی از دانش‌آموزان سال دوم راهنمایی با عنوان «بررسی تأثیر روش تدریس بدیعه پردازی بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر سال دوم راهنمایی شهرستان بویین زهرا در سال تحصیلی ۹۱ - ۹۰» انجام شد. در این پژوهش، با بررسی نمرات پیش آزمون آشکار شد که میان نمرات دو گروه گواه و آزمایش در آزمون خلاقیت و پیشرفت تحصیلی تفاوت معنادار وجود ندارد، ولی پس از گذراندن دوره آموزشی بدیعه پردازی به مدت ۱۲ جلسه و اجرای پس آزمون و مقایسه نتایج آن با نتایج حاصل از پیش آزمون مشخص گردید که میان نمرات دو گروه گواه و آزمایش در آزمون خلاقیت و پیشرفت تحصیلی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول شماره ۵، اثر روش تدریس بدیعه پردازی را در افزایش خلاقیت دانش‌آموزان از طریق تحلیل واریانس نشان می‌دهد ($F(39,1) = 402/515, P=0/000, P < 0/05$).

بنابراین، روش تدریس بدیعه پردازی بر خلاقیت دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی در درس تعلیمات اجتماعی نسبت به روش تدریس سنتی تأثیر بیشتری دارد و می‌توان گفت که بین میانگین‌های دو گروه از نظر آماری تفاوت معنادار وجود دارد و دانش‌آموزان گروه آزمایش که با شیوه بدیعه پردازی آموزش دیده‌اند، از خلاقیت بالاتری نسبت به دانش‌آموزان گروه گواه که به روش سنتی و سخنرانی آموزش داده شدند، برخوردارند.

نتیجه این تحقیق با یافته‌های سانز و همکارانش (Sanz, 2010)، لورانس (Lorance, 2008)، چسler (Chesler, 1991) و عبدالملکی (Abdolmaleki, 2011) همسویی دارد.

الگوی تدریس بدیعه پردازی شیوه است که گوردون برای ایجاد نوآوری تدوین کرده است، الگوی بدیعه پردازی نحوه اندیشیدن و تفکر به صورت استعاری را آموزش می‌دهد. الگوی تفکر استعاری، یادگیرندگان را بر می‌انگیزد تا ایده‌ها یا افکار نو و خلاق ارائه دهند. در این روش تدریس

دانش‌آموزان مطالب آشنا را به مطالب ناآشنا ارتباط می‌دهند و به یک نوآفرینی دست می‌زنند و از این طریق خلاقیت خود را نیز نشان می‌دهند. بنابراین اگر معلم اطلاعات لازم را داشته باشد و شرایط هم به گونه‌ای باشد که بتوان از این روش استفاده کرد، دانش‌آموزان به هدف مطلوب دست خواهند یافت.

در این شیوه، معلم بیان آزاد، نامعقول و خلاق دانش‌آموزان را تشویق می‌کند و همه پاسخ‌های شاگردان را می‌پذیرد و شاگردان بدون کم‌رویی و احساس شرم از این که پاسخ‌های آنها اشتباه باشد، افکار و عقاید خود را بیان می‌کنند و دست به نوآفرینی و خلاقیت می‌زنند، به طور کلی، کلاس‌های غیر رسمی یا فعال تأثیر بیشتری در رشد خلاقیت می‌گذارند. این شیوه یادگیری برعکس روش‌های سنتی یادگیری، فرصت اندیشیدن، تفکر خلاق و تعامل دانش‌آموزان با همدیگر را فراهم آورده، تأثیر مثبتی در خلاقیت آنها می‌گذارد.

رجوع به جدول شماره ۶ و توجه به یافته‌های مندرج در این جدول نشان می‌دهد که بین میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند با دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، تفاوت معناداری وجود دارد ($F = 34/78, P < 0/05$). بدین معنی که دانش‌آموزان گروه آزمایش از پیشرفت تحصیلی بهتری نسبت به دانش‌آموزان گروه گواه برخوردارند.

روش‌های سنتی و غیر فعال، دانش‌آموزان را منفعل می‌کند و یادگیری آنها سطحی است؛ زیرا اطلاعات به صورت یک‌سویه داده می‌شود و در تدریس، تعامل اندکی وجود دارد، این روش‌ها به سبب آن که خسته‌کننده و ملال‌آورند، دانش‌آموزان انگیزه‌ای برای یادگیری ندارند ولی در بدیعه پردازی (و سایر روش‌های فعال تدریس)، معلم و شاگرد با هم کنش و تعامل متقابل دارند و دانش‌آموزان به کشف مطالب و مفاهیم می‌پردازند، دانش‌آموزان، خودشان در یادگیری نقش فعالی دارند و از این کار لذت می‌برند، یادگیری آنها سطحی نیست بلکه عمیق و پایدار است؛ چون خود به آن مطالب دست یافته‌اند. در نتیجه روش تدریس بدیعه پردازی باعث افزایش پیشرفت تحصیلی می‌شود.

محور است و فراگیران ظروف خالی محسوب می‌شوند که معلم وظیفه دارد مطالب را به طور یک طرفه به آنها انتقال دهد و شاگردان جرأت حرف زدن را ندارند (به جز پاسخ‌های کلیشه‌ای که معلم قبلاً به آنها یاد داده است)، نمی‌توان انتظار ابتکار داشت. اما در روش بدیعه پردازی، دانش‌آموزان نحوه تفکر به صورت استعاری را آموزش می‌بینند و با انواع قیاس‌ها کار می‌کنند. آنها از قیاس‌ها برای حل مسائل جدید و فکرهای نو استفاده می‌کنند و آزادانه عقاید و نظریات خود را ابراز می‌کنند و به ایده‌های جدیدی دست می‌یابند. بنابراین روش بدیعه پردازی باعث افزایش ابتکار دانش‌آموزان می‌شود.

در جدول شماره ۹، اثر روش بدیعه پردازی بر میزان انعطاف پذیری دانش‌آموزان را ملاحظه می‌کنید: همان طور که جدول نشان می‌دهد ($F=53/77 P < 0/05$) بین انعطاف پذیری دانش‌آموزان که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، تفاوت معناداری وجود دارد.

بنابراین روش تدریس بدیعه پردازی بر افزایش انعطاف پذیری (از مؤلفه‌های خلاقیت) دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی نسبت به روش‌های سنتی تأثیر بیشتری دارد.

نتایج این تحقیق با تحقیقات پیشین مانند محمد جانی (Muhammadjani, 2010) و با نتایج تحقیقات عبدالملکی (Abdolmaleki, 2011) هم‌خوانی ندارد.

انعطاف پذیری پذیرنده توانایی تفکر به راه‌های مختلف برای حل یک مسأله جدید است، دانش‌آموزان در روش‌های سنتی به حفظ مطالب و یادگیری کلیشه‌ای مشغول هستند و قابلیت انعطاف پذیری و ارائه پاسخ به شکل و راهی دیگر را ندارند اما در بدیعه پردازی به شکل آزادانه و بدون ترس، به تمرین تفکر و پاسخ‌دهی به مسائل جدید از راه‌های گوناگون می‌پردازند، لذا این روش باعث افزایش انعطاف پذیری دانش‌آموزان می‌شود.

روش تدریس بدیعه پردازی بر افزایش بسط (از مؤلفه‌های خلاقیت) دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی نسبت به روش‌های سنتی تأثیر بیشتری دارد.

جدول شماره ۷، نشان می‌دهد که بین میزان سیال بودن دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، تفاوت معنادار وجود دارد ($F=131/019 P < 0/05$). به این معنی که دانش‌آموزان گروه آزمایش وضعیت بهتری نسبت به دانش‌آموزان گروه گواه از نظر میزان سیال بودن برخوردارند.

بنابراین روش تدریس بدیعه پردازی بر افزایش سیال بودن (از مؤلفه‌های خلاقیت) دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره راهنمایی نسبت به روش‌های سنتی تأثیر بیشتری دارد.

نتایج این تحقیق با تحقیقات پیشین مانند: عبدالملکی (Abdolmaleki, 2011) و محمدجانی (Muhammadjani, 2010) هم‌سویی دارد.

سیالی یا روانی، توانایی برقراری رابطه معنادار بین فکر و اندیشه را بیان می‌کند که بر اساس تعداد افکار یا راه حل‌ها و توانایی ارائه پاسخ‌های متعدد به یک موقعیت معین در یک زمان مشخص اندازه‌گیری می‌شود، در روش بدیعه پردازی دانش‌آموزان بدون هیچ ترسی از اشتباه بودن پاسخ، در امر یادگیری شرکت می‌نمایند و تعداد پاسخ‌گویی به سؤالات را تمرین می‌کنند، لذا به همین علت دانش‌آموزان گروه آزمایش از نظر سیالیت، وضعیت مطلوب‌تری نسبت به گروه گواه داشتند.

جدول شماره ۸، اثر روش بدیعه پردازی بر میزان ابتکار دانش‌آموزان نشان می‌دهد ($F=58/968 P < 0/05$). همان طور که ملاحظه می‌شود، بین میزان ابتکار دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، تفاوت معنادار وجود دارد. به این معنی که آموزش به شیوه بدیعه پردازی بر ابتکار دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.

نتایج این تحقیق با تحقیقات پیشین مانند: محمدجانی (Muhammadjani, 2010) هم‌خوانی دارد.

ابتکار، توانایی تفکر به شیوه غیر متداول و خلاف عادت رایج است که همراه با جواب‌های غیر معمول، عجیب و زیرکانه است. از این رو در شیوه‌های سنتی تدریس که معلم

منابع

Abdolmaleki Showbo,(2011), The effect of Synectics Teaching Method on Creativity and Academic Achievement in Life Skills Lessen 1th high school girl students of Sanandaj city 89-90, MA Thesis of Faculty of Humanities Science , Shahid Rajaei teacher training University

Aghaei Samad,(2006), Creativity, The essence of entrepreneurship, Tehran, Tehran University Publication .

Aqazadeh M,(2009), Trail Guide to Teaching, on brain-based research, Constructionism, Cooperative learning, Metacognition, Fifth Edition, Tehran, Ayiizh Publication

Bazargan Abbas & etc, (2006), Research Methods in Behavioural Sciences, Tehran, Agah Publication

Chesler,Klaines.S(1991).The effects of synectics training of student,ED.D58

Features of social education book,(2004),Guidelines of Educational Books Production

, Research and Educational Programming Organization

Hosseini A, (2003), Effect Of Creativity Training Program on Knowledge, Attitudes, and Skills of Teachers, Quarterly Journal of Educational Innovations, No 5, Vol 2 .

Joyce B & etc, (2009), Learning Models, Means for Teaching, Translated by Mehrmohammadi M. Abedi L, Tehran, Samt Publication .

Kordnoghahi R,(2007), Direct instruction with Theories, Models and Teaching Strategies, Tehran, Didar Publication .

Lorance,Fereshteh.(2008).investigation of learning strategies education and its effect on memory of weak menta deficiency childrenl, MA Thesis, Tehran.

Mohammadjani F,(2010), Effect of Brainstorming on Increase Creativity of Students in Second Grade, Paper Presented at The Third Iranian Conference on Creatology,Tehran .

Adibnia Asad & etc, Spring(2013), Comparison the effect of problem- solving and discovery teaching methods on the social problem- solving skills of female students, Research in Curriculum

رجوع به یافته‌های مندرج در جدول شماره ۱۰، نشان می‌دهد، که بین میزان بسط دانش‌آموزانی که به روش تدریس بدیعه پردازی آموزش می‌بینند، نسبت به دانش‌آموزانی که با روش سنتی آموزش می‌بینند، تفاوت معناداری وجود دارد ($F= 55/790$ $P < 0/05$). به این معنی که دانش‌آموزان گروه آزمایش از نمرات بهتری نسبت به گروه گواه از نظر میزان بسط، بر خوردارند.

نتایج این تحقیق با تحقیقات پیشین مانند عبدالملکی (2011) (Abdolmaleki, 2011) هم‌خوانی دارد و با نتایج تحقیق محمد جانی (2010) (Muhammadjani, 2010) همسویی ندارد.

توانایی تکمیل یک فکر و افزودن جزئیات وابسته به آن را بسط و گسترش گویند. برخلاف افراد عادی که همواره در جستجوی راهکارهای بی دغدغه و آسان بوده‌اند و راه‌های پیموده شده را می‌پیمایند، افراد خلاق، پیچیدگی را انتخاب کرده، به دنبال یافتن راه حل آسان برای آنها هستند. در روش‌های سنتی که معلم محور است، معلم مطالب را به صورت کامل ارائه می‌کند و همان را نیز مورد ارزشیابی قرار می‌دهد؛ در نتیجه برای دانش‌آموزان هیچ فرصتی جهت فکر کردن داده نمی‌شود، بالعکس در روش بدیعه پردازی نه تنها مطالب به صورت کامل ارائه نمی‌شود، بلکه دانش‌آموزان به صورت فعال با استفاده از تشبیه و قیاس، مفاهیم را کشف و توصیف کرده، در ایده و افکار خود دقت می‌کنند و با مرتبط ساختن آنها با ایده‌های دیگر و تکمیل آنها، ایده‌های جدیدی را عرضه می‌دارند. بنابراین دانش‌آموزان بسط و گسترش را تمرین می‌کنند. لذا در این روش دانش‌آموزان عملکرد بهتری در بسط مطالب دارند.

با توجه به نتایج به دست آمده و تأثیر مثبت روش تدریس بدیعه پردازی در افزایش خلاقیت و پیشرفت تحصیلی، پیشنهاد می‌شود که آموزش دانش‌آموزان در قالب روش تدریس بدیعه پردازی باشد تا آنان به جای شنیدن مطالب درسی از زبان مدرس و در نهایت حفظ این مطالب و پاسخ‌گویی طوطی‌وار، از طریق توصیف، تشبیه و قیاس، درفرایند یادگیری شرکت فعال داشته باشند و با تولید ایده‌های خلاق، خلاقیت خود را پرورش داده، با استفاده از آنچه که در مراحل روش بدیعه پردازی یادگرفته‌اند، سبب پیشرفت تحصیلی خود شوند.

Planning, A Quarterly Journal of Science and Research, Islamic Azad University-Khorasgan (Isfahan) Branch, Vol 10.No 9(Continus36), ,Pages 63-78

Robbins, S. P. (1991). Organization theory structur design and application , vew jersy, prentic_hall.

Saif A,(1994), Educational Psychology: Psychology of Learning and Instruction, Tehran, Agah Publication .

Sanz de Acedo Lizarrage, Maria Lusia (2010). Stimulation of Thinking Skills in High School Student. Journal Articles,Reports- v36n3p329-340.

Shabani H,(2003),Instructional Skills, Samt Publication .

Social Studies Curriculum Guide for Ggeneral Education Courses (Elementary & Guide), (2004). Department of Social Studies of Planning & Compilation of Textbooks Office, Research and Educational Programming Organization .

Torrence B,(1994), Talents, Skills, Creativity, Translated by Ghasemzadeh H., Tehran. New World Publication .

Yang, Heng-Li & Cheng , Hsiu-Hua.(2009). Creative self-efficacy and its factors: An empirical study of information system analysts and programmers. Computers in Human Behavior. 25 (2009) 429–438.

Archive